

Ana Schnabl
MOJSTROVINA

*Petru
za neizmerno toplino*

18. september 1985

Deževale so zavese. Oglasne panoje, kiosk, izložbe trgovin – vse je požrla voda. Ljudje so se pod ohlapnimi dežniki grbili in gledali v tla, kot bi se tako lahko bolje zaščitili pred mokroto, in se na poti kdo ve kam polprisebno zaletavali drug v drugega. Voznik malega fiata je za trenutek izgubil nadzor in glasno podršal ob robnik, splašil pešce in izzval rjojenje mladega para, ki ga je dež pogoltnil v grotesko. Moški v lahkem plašču, ki mu je mahedral okoli stegen, ker si ga je pozabil ali pa si ga ni mogel zapeti, je zakoral naravnost v največjo lužo na pločniku. Utopljen do gležnjev je obstal na najgloblji točki in z ustnic mu je bilo mogoče razbrati *jebemtimater*, kakršnega tisti mesec verjetno ni več iztogatil. Mlada ženska, po študentsko našemljena v upornico, z nahrbtnikom, okrašenim s številnimi značkami – Pankrti, NSK, Mladina – je med vstopom na avtobus zaprla dežnik in po glavi po nesreči lopnila drugo študentsko upornico. Njen obraz je spreletelo rivalsko zadovoljstvo.

Prizor bi sodil v zafrkljiv francoski film, ki bi obravnaval brezglavost množic, si je mislil, ko je stal pod širokim nadstreškom. Tako malo potrebujemo, da pričnemo razkazovati svojo ranljivost. Nekoliko premočno deževje, nekoliko prestaro hrano, nekoliko premalo pozornosti. Smešno. Drobna in vsakokrat poljubna odstopanja od naših prav tako poljubnih pričakovanj začnejo zaudarjati po apokalipsi, po koncu zgodovine. Krhko je to naše ravnovesje, toda

morda ravnovesju sploh ni dano biti močno, morda se zgolj zaiskri in znova izvisi.

Prižgal si je še eno cigareto. Dejala mu je, naj se oglasi po drugi, ura pa je kazala štiri minute čez. Ne sme ustvariti vtisa neučakanosti, to moškemu njegovih let in izkušenj ne pritiče več. V resnici je odlašal in se tega bridko zavedal – kot je bilo zanj običajno, je v odločilnih trenutkih premišljeval o neodločilnih podrobnostih življenja in veliko kadil. Z levico si je torbo, v kateri je bila v vrečko ovita mapa s papirji, k prsim prižemal tako močno, da je začutil, kako se pripravlja krč. Popustil je prijem, dopustil, da mu torba pade na bok, še zadnjič globoko potegnil dim, cigareto ugasnil in razprl dežnik. Do vhoda je moral prehoditi približno dvajset metrov in to ni bil lahкотen sprehod. Njegovo visoko in široko telo se je po ulici prebijalo kot skozi žlindro. Ko se je srečal s svojim odsevom v vhodnih vratih, je razmazanosti navkljub opazil, da se je za nekaj stopinj sključil. Preden je odprl vrata, se je vzravnal.

Receptorkin izraz je bil vpijoče dobrodušen in ni si mogel kaj, da ne bi pomislil, da se za njim skriva izrazito napadalna oseba. Ena tistih, ki svoje jedkosti v svet spušča pod mejo zaznavnosti, a srhljivo učinkovito.

»Izvolite, v četrto nadstropje pojdite. Dvigalo pa danes žal ne dela. Počakala vas bo na hodniku med pisarnami, kar brez skrbi,« je zažvrgolela na drugi strani steklene komore.

Stopnišče je kričalo o režimu, ki je zašel v krizo. S sten, pobarvanih pol belo, pol rumeno, se je omet

luščil in se na stopnicah zbiral v kosmih. Nazadnje so pometli in ograjo zloščili, ko je Tito, ta veliki nebralec, še živel. Svoji domisljici se je zahihital, iz odmeva pa razbral, kako nervozno zveni. Med drugim in tretjim nadstropjem se je za hip ustavil, zaprl oči in vpil hladno, zakotno tišino. Ni vedel, kdaj natanko se ga je polastila ihtavost, kdaj natanko je sprevidel, da je verjetnostni račun njegovega življenja vse bolj skop in zadovoljivi rezultati vse redkejši. Čas se je, ko ni bil pozoren, naperil proti njemu. Vsaka izguba, zavrnitev, zdrs so se zdeli nenadomestljivi. Ne zgolj zdeli, bal se je, da tudi so. Ni znal predvideti, kako in s čim bi nadomestil, kar bi lahko izgubil tisti dan.

Ko se je vzpel v četrto nadstropje, je nervoza z zadihanostjo že postala mrklost. Morda ta bolje pritiče moškemu njegovih let in izkušenj, je pomislil. Ironija ga je vsakokrat čudno potolažila.

Pred ne posebej posrečeno abstraktno sliko je stala sloka postava, ki mu je kazala hrbet. Usedala se je na levi bok, desno peto svojih nizkih salonarjev pa zabadala v tapison in konico čevlja molela kvišku. V črnem tesnem krilu, ki je segalo do polovice meč, in v olivno zeleni bluzi s podloženimi rameni je bila videti gospodovalno, ostri tok linij in barv je prekinjala zgolj kita skoraj zlatih las. Polglasno se je odhrkal. Pete so se odrezano zasukale, roki pa se sprostili ob trup.

»Vi ste pa najbrž gospod Bevk, kajne? Me veseli, jaz sem Ana Miler.« Proti njemu se je pozibala z dvema kratkima korakoma, krilo jo je več kot očitno oviralo, in mu pomolila dlan. Majhno dlan z dolgimi,

rahlo krivimi, a elegantnimi prsti in nohti. Med roko-
vanjem je opazil napete modrozelenne žile na hrbtišču
in stisk ošibil. Zdela se mu je delikatna. Všeč mu je
bilo, kako se je izgubila v toploti njegove dlani.

Njegova nerodnost je brezmejna, je pomislil. Za-
gotovo ni običajno, da se ljudje ob prvem srečanju
toliko ukvarjajo z dimenzijami dlani in vanje zrejo
kot v galerijsko platno.

»Da, to sem jaz. Me veseli. Upam, da sem prišel še
dovolj zgodaj po drugi.«

Nasmehnila se mu je in pokazala droben, a ljubek
razmak med zobmi. Bila je ena tistih ljudi, ki se sme-
jijo s celim obrazom, ki se ne bojijo popolne preo-
brazbe, čeprav na slabše: njene blede rožnate tanke
ustnice so lica potisnile visoko navzgor pod oči, lica
so se zbrala v dve sijoči gubi, ti pa sta modre, blago
naličene oči zožili in podaljšali v mačje, malo ple-
nilske, malo nemočne. To ni bil nasmeh, ki bi očar-
al s simetrijo, temveč nasmeh, ki prevzame s svojo
zavzetostjo.

»Ni problema, tako ali tako se je sestanek z nekim
drugim avtorjem kar hudo zavlekel. Pridite, greva v
mojo nastlano pisarno.«

Sledil ji je po dolgem, brezdušnem hodniku, mimo
številnih aluminijastih vrat, sivo na strani, sivo na
tleh, sivo na stropu. Trudil se je, a se ni zmozel prema-
gati: pogled mu je neprestano uhajal na pregib med
njenim krilom in bluzo. Njen ozki pas ni poplesoval
kot pasovi mnogih drugih žensk, temveč jo je nosil
in jo gibal, bil je kot nepremično, a lahkotno jedro
čudovitih fizikalnih dogodkov. Ob pretenciozni pri-

meri se je namuznil, ona pa se je ravno v tistem hipu ozrla čez ramo: »Čeprav ne maram besede ‚pisarna‘, za mojo službo je bolj primerna beseda ‚kabinet‘.«

Skozi okno, ki se je odpiralo nad Titovo cesto, je v prostor prodirala elegija septembrske srede, a so jo pisani predmeti, stotine knjig, plakatov, štiri lončnice in pritajena radijska glasba povsem razorožili.

»Izvolite se usesti, prosim.«

Opazila je, da si z začudenjem ogleduje četico praznih skodelic, vinskih kozarcev in pladnjev z nadrobljenim pecivom, ki so zasedali police in mizo.

»Rojstni dan imam danes, zato takšen nered. Nisem imela časa, da bi pospravila, upam, da vas ne moti.«

»Nikakor,« je izstrelil, »pa tudi – vse najboljše.« Ponuditi bi ji moral še kakšno vljudnost več, ji morda znova seči v roko, ji natresti puhlic, izkoristiti priložnost in vzdušje priviti v kolegialnost, vendar ga je njena zbranost, nekakšna nežna, nevsiljiva nonšalanca napeljala, da se je v svoji redkobesednosti začel sproščati. In bolj ko se je medil, jasneje je zaznaval, da vsakokrat, ko zaradi njegovega omahovanja izgubita očesni stik, urednica s pogledom zastane na njegovem obrazu.

»Ne bi vam rada kradla časa,« je dejala ugnezdjena v ogromnem stolu in iz predala mize izvlekla debelo mapo s papirji, »vem, da je to precej stresna situacija, čeprav sem v resnici jaz tista, ki jo lahko naredim stresno.« Skozi njeno prostodušno samoironijo je prvič pokukala njena mladost. Kazala je komaj trideset let, pa je z usodami razpolagala z enakim spokojnim upravičenjem, s kakršnim si večina ljudi

pripravlja obroke. Pomislil je, da je verjetno ni težko občudovati niti ji zavidati. Kar je oddajala, je klicalo po idealizaciji.

»Vse mi povejte,« se je zlagal in se prisilil v nasmeh. Zadnji dve noči ni spal, ampak zmečkan ležal pod prisilnimi mislimi. Njuno srečanje se je v njegovih prividih tisočkrat izjalovilo in stokrat uspelo. Srce mu je ob obetih poskakovalo kot cenen multi-kultivator, znojil se je in večkrat zamenjal pižamo. Veličastna tesnoba: vedel je, da je mračna plat odgovornosti odrekanje, da je človekova želja v trku s stvarnostjo pogosto poražena in tega ne more objektivirati niti človek sam. Toda ničemur se ni bil pripravljen odreči.

»Najprej se vam moram zahvaliti, da ste se odločili rokopis poslati prav nam,« se je s komolci naslonila na mizo in birokratsko sklenila dlani, »in se opravičiti, ker je trajalo tako dolgo, da sem se vam oglasila. Najbrž razumete, da se na nas vsak mesec obrne ogromno avtorjev, in jaz, ki hočem biti poštena, se moram pretolči skozi vse, kar dobimo.«

Z zavlačevanjem ga je presenetila. Dolgi uvodi običajno pripeljejo do odrezavih zaključkov: hvala, nasvidenje, več sreče prihodnjič. Od pazduhe do pasu se mu je zato spustila debela potna kaplja. Za nekaj trenutkov je pritegnila vso njegovo pozornost.

»Rokopis ni slab,« je slišal, ko se je vrnil k sogo-vornici, »nekatera poglavja so dobra ali celo zelo dobra in so me zares prevzela, ampak kot celota še ne učinkuje tako, kot bi si verjetno želeli vi ali jaz.«

Njegovi nočni scenariji tovrstnega razpleta niso predvideli. Resničnost mu je, kot to rada počne, postregla s polpenzionom: deloma je zanj poskrbela, deloma ga pustila v negotovosti. Pa vendar – nekaj poglavij je bilo dobrih, celo zelo dobrih. Bilo je, kot bi magnetična tujka z nekaj besedami osmislila vse njegove dotedanje napore, dvome in bridkosti ter izravnala vse bese. Zdelo se mu je, da so vsi dogodki vodili sem, do srečanja z žensko, ki si od pohvale ali graje ni ničesar obetala in je zato lahko govorila resnico. Zgolj zdelo se mu je. Človek je bitje, ki zna opomeniti šele konec trpljenja, ne pa njegovih vrhuncev.

Še vedno je molčal, toda njegovo telo se je v odgovor presedlo in se poravnalo, grodnica je hotela v zrak in ga prvič tisti dan tudi globoko zajela.

»Vesel sem, da tako mislite.« Seveda je bil vesel in olajšan, toda že dolgo mu ni šlo več za ponovljiva občutja, profana občutja, s katerimi življenje rado obdaruje. Vzbudila mu je upanje, šlo mu je natanko za upanje, a se to ne bi spodobilo povedati.

»Rada bi, da si vzameva čas in vaš roman izpopolniva.«

Dvojina se mu še nikdar ni zdela tako vabljiva. Medtem ko je stoje, kot bi igrala pasjanso, po mizi razporejala poglavja, je pojasnjevala svoje uredniške odločitve. V desno vrsto je umestila sklope, ki so bili odveč, v levo tiste, ki so bili vsebinsko in slogovno izčiščeni, na sredino pa vse, ki so bili pomanjkljivi. Sredinski kup je rasel in preostala hitro presegel. Ko je zaključila, je desnega spokojno, a odločno potisnila

v smeti. Kratka predstava, ki pritiče vsem, ki se ne bojijo moči.

V trenutku, ko je na njegove ustnice šinila osuplost, sta se njeno gibanje in glas raznežila.

»Brez skrbi, takšna razmerja so običajna. Kar je neobičajno, je kakovost levega kupa. Prav zaradi tega hočem delati z vami.« Spet njen polnokrvni nasmeh. Modre oči v njem kot svetloba kratkega stika. Zavarovati ga je hotela pred malodušjem, kateremu je bil v njuni izmenjavi izpostavljen. Ne le to, je pomislil, morda je sprevidela, da je malodušje neredko njegova izbira, morda ga je spregledala, še preden se ji je resnično pokazal. Da bi preokrenil svojo paranojo, je z najvišjega kupa potegnili nekaj naključnih listov in se vanje na videz zatopil. Z njih so zašumeli rdeči popravki, črte, elipse, klicaji, vprašaji.

»Aha, vidim, da ste zadevo že natančno prebrali in pripisali tudi opombe. Ni jih malo,« je dejal in liste odložil v naročje, »zato bi najprej rad vse v miru pregledal, da dobim občutek za to, kakšna je rdeča nit.« Užival je v suverenosti, s katero ga je okužila.

»To vam lahko povem že zdaj, da ne bova česa prepuštila naključju. Pa še čas prihraniva,« je odmahnila z roko. Obrnila se je proti oknu, se z levico objela okoli trupa, z desnico pa se pričela igrati s svojo pšenično kito. Medtem ko je govorila in postopala med stenami pisarne, jo je mehko, brez prestanka ovijala med prsti. Escherjeva kita, ga je prešinilo. Ta intimni dekliški obred ga ni motil, nasprotno, prav zato, ker si ga je vzela sredi toge situacije, je lažje zaupal pristnosti njenih besed. Strmela je v tla ali v stene,

proti njemu se je ozrla le, ko je zaključevala misel. Ne iz sramežljivosti, temveč ker se je vsakokrat, ko sta se spogledala, mimo svoje volje zazrla v njegove oči, kjer je bilo topleje kot v vsakršni umetnosti. A tu sta se vendar sestala zato, da bi objektivno razpravljala prav o njej, o njegovi literaturi.

Razpredala je ali pa se mu je tako zgolj zdelo. Zaveš čas pregnete na tisoče različnih načinov. Dokler je ni slišal, sploh ni vedel, kako močno je hlepel po tonu, po zavzetosti, celo nervozi, s katerimi vsakdo obravnava tisto, kar mu je ljubo. Ne da bi mu to povedali, so mu redki ljudje sporočali, da morda ni slab, da pripoveduje o vsebinah, ki niso izključno pogrešljive, a je daleč od tega, da bi jim bila njegova proza ljuba. Kaj šele izjemna. Vanj sta se čedalje težje posedala razočaranje in strah. Le kako naj ne bi bil razočaran, če pa njegovi prozi ni uspelo uresničiti svojega bistvenega namena – če z bralci ni komunicirala dovolj mrzlično, da bi se oni sami želeli sporazumeti o njej – in kako naj ga ne bi bilo strah, če pa nad vsakomer, ki želi pristopiti k umetnosti, visita možnost epigonstva in nevarnost, da za zgodovino ne bo nič več kot prah.

Nihče noče biti prah. Kdor piše, piše, da bi obtežil svoje življenje in osmislil svojo smrt, je pogosto ponavljal in se ob vsaki ponovitvi zavedel, kako ceno zveni. Vsakdo, ki piše, piše iz nemirnega samoljubja – morda se to sliši bolje; pisatelj ljubi svoje sedanje ideje in pričakuje, da ga bodo potešile tudi prihodnje, pričakuje, da se mu ne bodo izneverile in ga z minevanjem pustile samega. To je samoljubje,

ki težka postane vzvišenost in se še redkeje razvije v spokoj.

Morda je pisateljev spokoj zgolj tisti bežni trenutek, ko se njegova ideja prvič uglaši z nekom drugim. Morda je, ko je sedel na stolu v ljubko razmetanem kabinetu, zato potihnilo črvičenje v njegovem čelu. Zbudila so se vsa njegova čutila. Magija prepoznanja je močna, magija potrditve še močnejša.

Ano sta očarala njegova življenjska modrost in prostodušnost, s katero je ponekod poantiral dejanja in značaje svojih junakov. Marsikaj jo je izkustveno ali spoznavno presešlo, je priznala in si kito začela navijati na prste druge roke, a ravno to je od dobre književnosti tudi zahtevala. S povprečno književnostjo se je lahko strinjati in zato nanjo ob naslednji knjigi hitro pozabimo, prav kakor zlahka pozabimo na svoja mnenja.

»Dobre knjige niso samo mnenja,« je sklenila in nagnila naključni kozarec s šampanjcem, ki je počival na knjižni polici. »Vem, da zvenim idealistično, in sklepam, da ste tudi vi brali Hegla.« Svoji opazki se je smejala povsem brez zadrege. Naslonila se je na kredenco s knjigami in zaprla pot majhni družini žarkov, ki so se skušali prisiliti skozi okno. Ko so jo oblili in zabrisali njen obraz, se je zagledal v njeno htonično, a čarobno silhueto. Njen smeh se je polegel.

Osenčena ženska in obsijani moški sta, ne da bi se tega zavedala, eden drugega v tišini opazovala, dokler žarki niso omedleli in ugasnili.

Stopila je za mizo. Na njenih licih je utripala blaga rdečica. Zakriti jo je hotela z dlanjo, s katero si je pogladila obrvi in popravila pramen las. Pospravila jo je v obešenjaštvo: »Zgodba sama se mi je vedno zdela samo potrošni material, saj je danes skoraj nemogoče napisati novo.«

»Tudi meni se ni nikoli zdela najbolj pomembna.« Tudi on se je trudil otepsti ščemenja.

»Zanimivo, da tako pravite. Mislim, da se trudite prav z zgodbo, čeprav imate dar, ki ga v romanu zapostavljate. Ostajate na pol poti,« je končala s hvalo. »Zares razumete ljudi, a to razumevanje na čuden način zavirate. Kot bi se bali svojega glavnega aduta. In namesto tega tisti neskončni opisi in neverjetni zgodbeni obrati.« Na stol se je od olajšanja, ker je končno prispela do srčike svojih vtisov, skoraj poveznila. S tankim kazalcem je potrkala po srednjem kupu listov: »Razumete, o čem govorim?«

Zgodbeni obrat, ki je prehitel njega. Urednica, ki ne obravnava forme, temveč zagovarja potenciale. Zlagal se je, da razume, kot se lažejo vsi, ki ne želijo ojačati svoje izpostavljenosti. Ki bi se raje zadržali v harmoniji, čeprav lažni.

Toda ona mu ni dovolila biti len. Gostoto dogodkov naj zamenja z gostoto odnosov, je dejala, poglablja naj, ker to zmore, in naj ne razširja, saj s širjenjem roman izgublja moč. V srednjem kupu je bila označila mesta, ki so klicala po poglobitvi, in mesta, ki jih roman ni potreboval, je povzela. S komolci se je naslonila na mizo in glavo pomaknila naprej. Med njima trije kozarci in divje modri sij njenih oči.

»Na nič vam, seveda, ni treba pristati. Ali pa vsaj ne na vse. Jasno je, da vas snubim k psihološki prozi. Ampak res mislim, da ste takšen avtor.« Da bi se otrešla pokroviteljskega pridiha, je pristavila še: »Ne morem pa vedeti bolje od vas.«

Povesil je oči in pomolčal. Kako bi mlada tujka vedela, česar o sebi ne bi vedel starejši moški sam? Ni bila vsemogočna, čeprav si je nedvomno želela učinkovati tako. On pa običajno ni bil človek, ki bi se na tisto, kar mu imajo novega o njem samem povedati drugi, odzval drugače kot z odporom. Tovrstnih novosti ni nikoli udomačil, vsakokrat se je zatekel k pripovedi, ki si jo je o samem sebi izdelal sam. To ni bila vednost, bilo je, kar je veljalo za vse: bojazen, da bi izkoreninjeni nenadoma zalebdeli. Bojazen, da na tla ne bi več našli ali pa bi in bi bila ta srhljivo spolzka. Še ena v verigi ranljivosti, ga je prešinilo.

Toda tedaj je bilo, kot bi ga mlada tujka nagovorila, kot bi njen magnetični pogled segel nekam, kamor on, obremenjen s predstavami, napačnimi zgledi, okoliščinami, zadržki, dvomi in nemočjo, ni zmogel. Njegova ihta je v odzvanjanju popustila, popolnoma varen je bil. Spreletelo ga je, da čustvuje kot vernik, ki se je srečal s svetnikom, vernik, ki čistemu bitju poveri vso moč in se mu ves izroči. Polglasno se je zasmel, dvignil oči in se v hipu srečal z njenimi, ki so se smeha nalezle.

Ni prav dobro vedel, ali je zaupal njim ali njenim uvidom.

»Prav, se strinjam.«

Dlan ji je ponudil z notranjo stranjo navzgor, kot bi jo vabil na ples in ne k pečatenju dogovora. Ko je vanjo ovila svojo, je s palcem, ne da bi pisatelj to hotel, podrsal po njeni opnasti koži. Nežen, a nero-den preplet je trajal še nekaj trenutkov, nato pa je odvrnila: »Krasno, naslednji teden pričneva.«

19. september 1985

Zdramila se je pred zoro. Kadar je popivala, zaradi adrenalina ni mogla dobro spati. Prevalila se je na bok, da bi lažje obvladala slabost. Vohala je Borisov nahodni zadah. Kot vedno je spal z odprtimi usti in rahlo hrkal. Kot običajno se je sredi noči neslišno priplazil v posteljo in se ob njenem telesu zvil mehko kot kačica. Nikdar se ni oklenil Sergeja, vsakič samo nje. Čeprav sta bila oče in sin budna povsem harmonična, se je Boris očetovim dotikom izogibal. Morda je šlo za povprečno deško nelagodje, za nerodnost ob večjem, širšem in izrazitejšem moškem telesu, toda pogosto je pomislila, da je Borisa, kakor tudi njo, lahko plašila njuna podobnost. Praviloma so otroci odmev otroških verzij svojih staršev, Boris pa je bil že pri svojih sedmih letih zgolj manjši model odraslega Sergeja: temni, žimasti lasje, ki jih je bilo nemogoče počesati ali oblikovati, svetlo modre, na trenutke srhljivo sterilne oči, ostru krivulja med nosom in zgornjo ustnico, rigidne rame, ki so podaljševale sicer povprečno visoko, a krepko telo. Boris je podedoval celo Sergejevo hojo, skupaj z vsemi čudaškimi podrobnostmi. S komičnim zibanjem, kadar je hitel, in okornim podrsavanjem, kadar je bilo treba nositi poletne natikače. Verjetno, je pomislila, Borisu pretirana domačnost ni vzbujala zaupanja. Čeprav še otrok si je vseeno želel biti izvornik.

Prepričana je bila, da Sergej takšnih dvomov ne pogloblja, da o tem namerno ne premišljuje, kadar pa ga zanese, njegove interpretacije že ne morejo

biti tako mračne. Tudi sama se jim je predajala zgolj zato, da bi zatesnila prave vzroke svoje tesnobe. Ni bil le rojstnodnevni alkohol tisti, ki se ji je zatikal v trebuhu in jo glodal za očmi.

Naslonila se je na vzglavje postelje. Kačica se je, še vedno v snu, zganila in ji glavo položila v naročje. Kontrast med toplino, ki se je sproščala v njeno telo, in preračunljivostjo, ki bo zaznamovala njen dan, jo je, jutranje ranljivo, prizadel.

»Ana, kaj je narobe?« Sergejev glas je bil zasanjano hrustljav, a se je na posteljo usedel kot v postroju.

»Oh, saj si pokonci. To pa ni v tvojem slogu.« Trudila se je duhovičiti. Vselej se je trudila duhovičiti; huje ko je bilo, bolj navite so bile njene šale. S humorjem, glasnim ali bežnim, je prostore med sabo in drugimi pozidala s toliko plastmi, da se ji je bilo nemogoče približati. A Sergej, ki je do nje prodiral že vrsto let, se ni dal zavesti.

»Ana, na jok ti gre. Kaj je?« Previdno je segel čez Borisa in jo pobožal po stegnu. Njegova roka se je napela kot lok. Bežen stik je bil dovolj, da ji je lice omočila prva solza.

»Ven bi rada, veš.« Tihe besede je izgovarjala v dlani, ki so hotele prestreči nove kapljice. »Res grozno sem se zapletla in tega nočem več početi. Ni prav. Nikoli ni bilo prav.«

Materino hlipanje je prebudilo Borisa, ki se je naslonil med starša in si pomel oči. Njene napetosti ni zaznal. Nikdar ni zaznal tujih bremen, njegova osredotočenost ni veljala drugim ljudem. Odrasel bo v

kapricioznega in oblastnega človeka, jo je neredko prestrelilo.

»A moram že v šolo, mami?«

»Ja, polh, treba bo,« je ošinila uro na nočni omari, da bi se izmaknila sinovemu pogledu. Ni hotela, da bi že zgodaj videl njen od skrbi izžgani obraz, pa čeprav ga morda ne bi vznemiril. »Pojdi se umiti in pripravi torbo, kmalu pridem za tabo, da naredim zajtrk.«

Otrok se je iz odeje izmotal gibko, ne več kot kačica, temveč kot lisjak. Stekel je proti kopalnici in zrak se je takoj, ko je za seboj neobzirno zaloputnil vrata, bridko, težko zgostil.

»Disociacija subjekta,« se je groteskno namuznila. Napovedala je že, da se bo čez nekaj hipov oglasil zdravorazumski Sergej, ki odgovornost do lastnih dejanj postavlja nad vsa zanj puhla in minljiva občutja. Sergej, ki s šibkostjo soočen lahko okameni, Sergej, včasih krut pritrjevalec življenju, Sergej, eksplozija ambicije in sile. Takšnega Sergeja je hotela zatreti, še preden bi se razrasel, da bi končno razumel, da njegovo teoretiziranje o tem, kaj bi bilo treba storiti, nikdar ne tolaži. Pripravljala je nov obešenjaški komentar, toda –

»Pridi k meni.« Zdrsnila je na njegove prsi. Med dlakami je od postanega potu dišalo po petroleju. Vprašala se je, zakaj je ravno tisto oblačno jutro prepognil svoj način: je začutil dimenzije njenega obupa? Ga je razčustvoval njen rojstni dan? Se je sam počutil enako?

Tudi če se je, tega nikdar ne bi priznal.

»Glej, oba veva, da država slabi. Samo še vprašanje časa je, kdaj bo razpadla. Ne bo trajalo več dolgo, to ti lahko obljubim.« Z nenavadno gesto je s prstnimi blazinicami podrsaval po njenem obrazu, od čela preko vek do ustnic in brade. Bila je to njegova posebna nežnost, nerodna, a pristna, ki ji jo je običajno izkazoval v radostnem vzdušju. Zmotila jo je, z glavo je zdrsnila nekoliko nižje, na njegov trebuh, da je z dlanjo ni mogel doseči.

»Ampak kaj bo z nami potem? Saj nas ne bodo kar pozabili. Saj smo,« je bruhnila v jok in pogoltnila besedo, ki jo je pred leti ukleščila in jo zvito, sprva tiho, nato pa čedalje glasneje drobila. Naj jo je goltala še tako grobo, je beseda ostala brezprizivna. Sergej se je ob vsakem njenem ihtavem zagonu zazibal tudi sam. Mož in žena sta, tesno sprijeta, simbiotično čakala, da zatič zavedanja popusti.

Pošasti je bila tista beseda. Saj smo, saj sem pošast, je hotela reči.

Vstala je v obilnejše, trpko telo in stopila do okna, da bi razgrnila zavese. Za njimi se je kalilo natanko takšno jutro, kot je bilo tisto pred osmimi leti. Nebo je bilo popoln azur, ki ga je donosilo dolgotrajno deževje, nikjer niti lise oblakov, niti črte pomračitve, zgolj veličastje upanja. Kako gnusno dovršena ironija. Ali pa tudi ne, je pomislila, saj si je tedaj vendar obetala prav takšno jasno, veličastno življenje.

Nedelja je bila takrat in starša sta ji doma, kot vsako leto poprej, priredila rojstnodnevno kosilo. Tradicija je skozi leta zadobivala nove poteze, s svečkami okrašeno rojstnodnevno torto je nadomestil

šampanjec, stroga prepoved kajenja se je razpustila v sključeno in neudobno puhanje pod napo, od najstniških praznovanj dalje pa je povabilo veljalo tudi Aninim trenutnim *prijateljem*, kot sta jih diskretno imenovala oče in mama. H kosilu sta občasno pritegnila tudi to ali ono osebnost iz Zveze komunistov Slovenije, katere člana sta bila; ne, ker bi hotela svojo hčer indoktrinirati v partijo, v katero je bilo mladini težko verjeti, temveč ker sta bila brezsravno pragmatična – kakršni so, pa naj bo to žalobno ali ne, vsi resnično odrasli ljudje. Tudi socialni kapital lahko prispeva k boljši kakovosti življenja, še več, na začetku profesionalne poti je obvezen, sta menila. In se, seveda, nista motila.

Morda bi njen petindvajseti rojstni dan, tisti pred osmimi leti, dobil drugačen epilog – ali pa bi, kakor večina človeških dni, ostal brez njega – če bi se ga lahko udeležil tudi Sergej, je, naslonjena na okenški okvir, premišljevala. Toda njen *prijatelj* je zbolel, jasno, in jo pustil samo: naivno, srdito, pogoltno in neučakano. Jezno je pogledala moža, ki je za njenim hrbtom zdrsnil nazaj v dremež. Krivdo je želela vsaj za trenutek prevaliti nanj, vsaj za trenutek verjeti, da človeka pred samim seboj lahko zaščiti tudi drugi. Blagodejna laž ji ni uspela in v želodec se ji je posedel občutek izolirane odgovornosti. Neznosna teža.

Morda bi, se je naposled popravila, tisti dan dobil drugačen epilog, če ji bivanjska paranoja tedaj ne bi privijala sapnika. Vstopala je komaj v svoje petindvajseto leto, že že, a se hkrati preuranjeno približevala tistemu ključnemu intervalu življenja, ki se ga

vsi otepajo, a vse spodnese. Letom, ko človeka prvič dohitijo njegove odločitve. Ko se dnevi prenehajo kopiciti v izgubljeni čas. Ko postane sedanost – sedanja služba, sedanje razmerje, sedanje zdravje – najnatančnejša napoved prihodnosti. Naj bo ta interval še tako prividen, izraz ljudskih usodnostnih šeg, je imel nad njo ogromno moč. Da bi se zataknila v povprečju, da bi ostala zamenljiva in pogrešljiva, da bi zbledela in osivela, vse to so bile strašne misli. Čeprav je nanižala kopico akademskih uspehov, se okrasila z magistrijem iz primerjalne književnosti, že kot študentka nastopala na konferencah in simpozijih, se je prebila – *komaj, komaj*, je popevala – do administrativnih del. Za Mladinsko knjigo je pripravljala avtorske pogodbice. Kaj pripravljala, zgolj pošiljala, sprejemala, evidentirala, poskrbela, da so bili pisatelji za svoje delo plačani. Opravljala je naloge, ki zanjo niso bile le neprimerne, temveč so jo tudi poniževale. Najmanj korektorica in največ urednica bi lahko bila, je ponavljala poslušalcem in z vsakim dnem suhe uradniške službe – papirji noter, papirji ven, podpis tu, podpis tam, žig v glavo, žig v nogo – se je krepil tesnoben občutek konca. To je, torej, zame to? V svoji pretirano ambiciozni – *bolni, razvajeni*, so govorili njeni poslušalci – viziji prihodnosti ni upoštevala možnosti razvoja dogodkov, izboljšanja stanja stvari, napredovanja, temveč je zase od samega začetka pričakovala natanko najbolje, natanko, ironično, izkrcanje na zadnji postaji svoje vizije.

Morda, morda, kako slaba tolažba, je sklenila. Tok resničnostnih prizorov je samo eden in tisto nedeljo,

ko je Sergej zbolel in je bila sama na vrhuncu svoje eksistencialne razdraženosti, je k njenemu prazniku prisedel na videz najnežnejši par v poznih srednjih letih, kar jih je v tistem času živelo v Ljubljani. Sofiji so lasje že skoraj v celoti osiveli, nosila pa jih je v dostojanstveni, a lahno speti figi. Njen blede rožnati svileni šal in peščeno rjava bluza nista pričala le o premoženju in dobrem okusu, temveč sta v harmoniji z redko pokončno, a obenem gibko držo namigovala tudi na eteričen značaj. Bila je natanko tisti tip ženske, kakršen si je Ana od nekdanj želela postati; ženska, ki s svojo trdno milino vzbuja strahospoštovanje, ženska, ob kateri zaradi njene prepričanosti narastejo vse tuje obotavljivosti. Ženska kot korektiv drugim ženskam. Mož Vitomil jo je s svojim počasnim, elegantnim gibanjem in preudarnim govorom – imel je to redko sposobnost, da se mu med misli nikdar niso zatikali polglasniki ali sprenevedave tišine – dopolnjeval v malone ikonični objekt. Za razliko od ostalih maminih in očetovih gostov nista razpredala o partiji, čeprav sta bila njena člana. Zares neobičajno, toda usklajeno sta poročala predvsem o življenjih svojih treh otrok in o svojem vsakdanu; Ana je ob prvih taktih druženja sklepal, da se gosta s pogosto omembo otrok trudita sočutno navezati na slavljenko, sočutje pa je za tistim omizjem tudi bilo novost. Ob sladici se je izkazalo, da sta strastna bralca, kar je Aninemu zanimanju zanju vdahnilo obilico samozavesti. Prvič dotlej je prestregla mediacijo svojih staršev in prevzela pobudo za pogovor z njunimi povabljenici. In kakšen pogovor je to bil! O literaturi

so razpravljali vse do večera, ko jima je že precej okajena priznala, da ni čisto običajna knjigoljubka. Ko je že skoraj ekstatična zaključila s povzetkom svoje sanjske kariere, sta se Vitomil in Sofija neprikrito spogledala in se namuznila. Prepričana je bila, da sta si s pogledom sporočila kaj o njeni prevzetnosti in zaletavosti, da sta jo, kot toliko drugih, malo zasmehovala in malo pomilovala. Zasačena v slabosti je svojo petelinjo rožo skrušila in preostanek večera le še obvladano odgovarjala na njuna vprašanja.

Prav je imela. Njun pogled je *bil* nabit, toda ne s trivialnostmi, ki jih je razbiral. Ob slovesu, ko se jih je vseh pet nerodno drenjalo na pragu stanovanja, sta Vitomil in Sofija predlagala, da z Ano pred stavbo pokadijo častno cigaro. Pomirjena jima je sledila. Dobrega vtisa na ti prijetni in razgledani osebi ji očitno ni uspelo povsem povreti.

Sofija je bila omotana v jesenski plašč, pod medlo brlečo ulično svetilko je bila videti še mogočnejša kot prej. Ana je občudujoče spremljala njeni dlani, ki sta, medtem ko je pripovedovala, plesali v žep in iz žepa, vrat, ki se je med smehom napenjal, njene rahle veke, ki kot da niso zmogle pokriti njenih prodornih oči. Leta po tisti noči se je pogosto spraševala, ali je bilo naključje ali del hitro, vendar natančno preračunane ga načrta, da se je Ani, medtem ko je tobak debelo tlel, posvečala predvsem Sofija. Zakoncema njene zagledanosti in iz zagledanosti izvite boječnosti verjetno ni bilo težko prepoznati.

»Veš, mlada si še, nič ni izgubljeno,« je, ko je oblastno prevzela cigaro, sklenila Sofija. »Žal pa si

tudi ženska in nam ni najlažje prilesti visoko, kajne, Vito?» Sofija je razumela, da zavezništvo z žensko najlažje sklene tako, da se naperi proti moškemu. Ne grobo, saj bi to bilo reakcionarno, temveč ljubko posmehljivo.

»Zavedam se tega,« se je bila Ana znova pripravljena razgaliti, »ampak kaj pa naj storim? Že zdaj z znanjem presegam vse lesne gobe, ki se držijo uredniških stolčkov, samo izkušnje mi manjkajo.«

Zakrohotala sta se izvirni primerjavi. Ano je ta spontana potrditev ponesla v obešenjaško pritoževanje, polno še izvirnejših primerjav in pikrosti. Ko se je kasneje spominjala svojih besed, je sprevidela, zakaj sta se odločila ravno zanjo, zakaj bi se vsak, ki mu je manipulacija kruh, odločil ravno zanjo: njena ihta ni bila mladostniška, marveč je že mejila na starostno grenkobo.

»Zelo rada bi naredila kaj zate.« Sofija si je prižgala cigareto in pokazala, da je ponudba resna, saj terja svoj čas. »Poznam nekaj članov sveta in jih morda lahko v kaj pregovorim,« je puhnila, »no, jim predlagam.« Sofija in Vitomil sta Ano, to mlado sanjaško žensko, nežno pogledala. Dvomila je, da je bila v njenih očeh tedaj tudi porogljivost. Česa takega si ne bi privoščila.

Mednje je zapihala napeta tišina. Anina grodnica je poskakovala od radosti. Počutila se je, kot bi se njeni organi in udi napihovali: upanje ni zgolj duhovni pojav, obvladuje in krepi tudi naša telesa. Možu in ženi je bila hvaležna, da sta ji dopustila užiti trenutke sreče. Kadar je bila obešenjaško razpoložena,

je pomislila, da sta ji te trenutke namenila, ker sta vedela, da jih bosta morala zapečatiti v njihovo nasprotje. Ker sta morda, vendar zgolj morda slutila, da se bodo Anina vesela občutenja odtlej redčila. Ker jima je bilo morda mar.

»Ampak mislim,« je, kot da vmes ne bi preteklo veselje, nadaljevala Sofija, »da bi bila pri svojem prepričevanju učinkovitejša, če bi našli način, da tudi ti nekaj narediš za naju.«

»Seveda!« Izstrelila je, pa čeprav jo je Sofijino kupčevanje presenetilo. Da se nenadni obrat vanjo ne bi hrupno usedel, da bi ga polegla kot nedolžnega, je odločno dodala: »Karkoli! Zelo sem vama hvaležna.«

»Odlično, Ana,« se je priglasil še Vitomil, »jutri po službi se oglasi pri nama, pa se bomo o vsem temeljito pogovorili.« Na zadnjo stran naključnega gostilniškega računa je zapisal njun naslov. Sofija jo je zatem objela kot hčer, molče, vpojno, glavo je za hip naslonila na njeno ramo. Vitomil ji je podal dlan in čvrst preplet prekril z drugo dlanjo. Nasmehnil se je, kot se nasmihajo ljudje, ki vedo, da se domov ne bodo vrnili isti. Bila je to sprevržena zaupnost, pa vseeno – zaupnost, enako vabeča, enako mila. Ko se je iztekla, sta se poslovila in pod kostanji odkorakala v temo. Opažovala je Sofijin plašč, ki se je mehko zvijal v vetru, in v nepričakovane oblike so se iz njenega trebuha, skozi vrat in v čelo začele zvijati tudi Anine misli. Pod tanko jopo ni občutila jesensko vlažnega hladu, saj je gorela od zmesi osuplosti in zanikujočega pričakovanja. Zavoj za zavojem je pričenjala razumeti, kdo in kaj sta ta spokojna, pozorna ter v besedah in gestah

previdna človeka bila. Gubo za gubo je odkrivala breme in pomene svojega pristanka. Kadar je človek sam, mu ni treba biti naiven, izlegati vtisa, da misli dobro, da ne ve preveč, da je dober. In bila je sama: Ta dva strpna in duhovita človeka želita, da *zanju* nakopiči in *njima* izda informacije o drugih ljudeh. Ta dva človeka sta o svojih otrocih pripovedovala, ker o svojem delu nista smela. Ta dva človeka sta podpodje režima, ki se kiti s privlačnimi gesli. Tako tiste noči kot jutra zatem se je čudila, kako lahko, celo lahko tno se ji je to spoznanje zdelo. Kako neznansko lažje je bilo od pogrezajoče se teže neuresničenega življenja. Tam, tedaj, pod tisto medlo brlečo ulično svetilko, se je njen »karkoli!«, ki se je že pred ponudbo prevesil v dokončno odločitev, zdel strašansko obvladljiv. Tako strašansko se ji je mudilo v prihodnost, da posledic svoje muje ni videla več niti kot prikazni. Že ne more biti, kot pravijo, da je, si je mislila. Že ne gre tega vzeti tako resno. Zanj bo zagotovo popolnoma drugače. Morda ne več naivna, a obsedeno nejeverna si je prižgala še zadnjo cigareto. Smeje je puhala in sploh ne slutila, kako uničujoč pojav je suspenz njene sladke nejevere. Kako zlahka zavozji. Predvsem ker traja dlje, kot se za suspenz spodobi.

»*Karkoli*,« se je živčno, a šepetaje zahihitala v šipo, za katero je azurno četrtkovo jutro postalo sivobeli dan. Pomela si je obraz, se ogrnila s haljo in se majavo napotila v spodnje nadstropje. V jedilnico, kjer je pod podbojem vrat nekaj časa opazovala Borisa. Viskozno se je smukal med jedilno mizo, kuhinjskimi predali in hladilnikom. Tetrapake, krožnike, pribor

in kozarce je po mizi razporejal delikatno kot ekspozate, ki se jih je le izjemoma dovoljeno dotikati. Ni čakal na njeno pomoč, toda bila je sumničava. V njegovi orkestraciji je prepoznavala fino spleteno, gladko obrušeno preračunljivost. Ni se trudil iz skrbi, iz občutljivosti za atmosfero, želje, da bi razbremenil potrto mater, zgolj: nekaj je hotel od nje.

Med razporkom halje je začutila topel dih, nato pa Sergejev poljub. Vedela je, to je bil znak: ne glede na vse moraš začeti z dnevom. Potrebujemo te. To je bil borbeni Sergej: zberi se, obžalovanje te ne bo odrešilo. Nejevolja komplicira.

»Kako si priden in prijazen,« se je z lažjo izvila in skorajda stekla do Borisa. K trebuhu si ga je prižela tako močno, da je začutila, kako se ji je, ker je hotel zajeti zrak, rahlo uprl.

»Sedita, prosim,« je dejal otrok in se, ko si je čez podlaket poveznil lično zložen bel prtiček, potrudil je vzvišenim obraznim izrazom. Zdrnila se je. Ob ženski, ki je postajala, jo je v hipu obšla slabost. Kar je najbolj očitala sebi, je v nepravilni paranoji postopoma prelagala na sina. Nobenih zlih namenov ni imel. Igral se je. Trapasto, a neškodljivo.